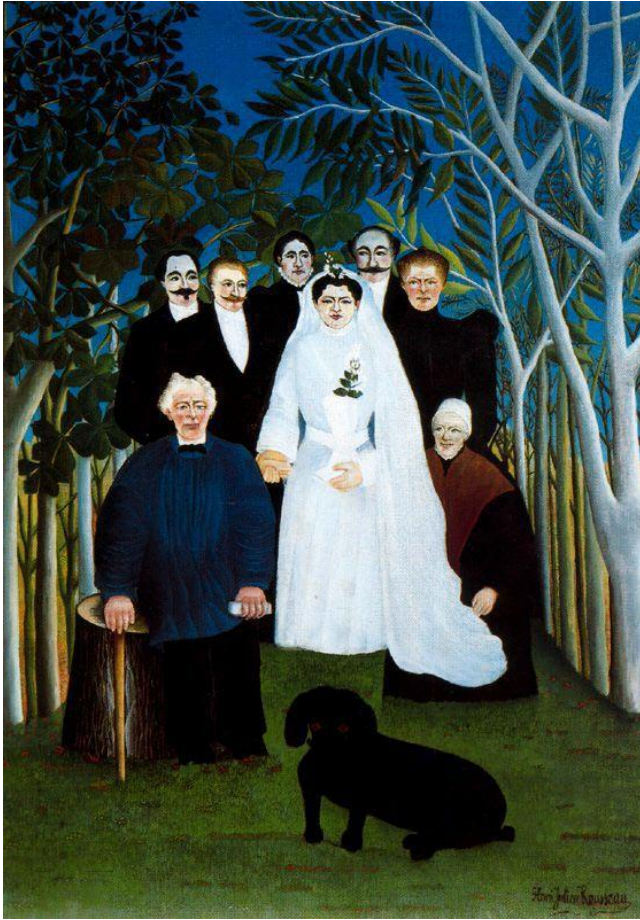

Írta: Jenő

2011. június 29. szerda, 13:35 - Módosítás: 2014. október 06. hétfő, 13:16

Vladimir Nabokov

Nyárspolgárok és a nyárspolgariság

A nyárspolgár olyan felnőtt ember, akinek az érdeklődése anyagi és közönséges, és akinek a mentalitását saját közegének és korának szokványos eszméi és konvencionális eszményei formálják. Azt mondtam, "felnőtt ember", mert a gyermek vagy serdülő, jöllehet kis nyárspolgárnak tűnhet talán, kicsiny papagáj csupán, midőn utánozza a megcsontosodott, közönséges nyárspolgárokat, hisz papagájnak lenni könnyebb, mint fehér gémnek. A "közönséges" többé-kevésbé szinonimája a "nyárspolgarinak", csak épp nem annyira a nyárspolgár konvencionális gondolkodását hangsúlyozza, mint inkább bizonyos konvencionális elgondolásainak alpariságát. Használhatom még a "finomkodó" és a "burzsoá" szavakat is. Társaságban bőfögni éppenséggel nem szép dolog, de utána azt mondani, hogy "elnézést", finomkodó, és ennél fogva rosszabb, mint közönséges. A burzsoá szót Flaubert nyomán használok, nem pedig a marxi értelemben. A burzsoá Flaubert szóhasználatában a szellem, nem pedig a pénztárca egyfajta minőségét jelenti. A burzsoá önelégült nyárspolgár, aki a maga közönségességével ráadásul még tiszteletet is parancsol.

Nyárspolgár valószínűleg nem létezik a nagyon kezdetleges társadalmakban, bár a nyárspolgariság csírái kétségkívül ott is megtalálhatók. Elképzelhetjük például a kannibált, aki jobban szereti, ha művészien ki van pingálva a fej, amit megeszik, mint ahogy az amerikai nyárspolgár jobban szereti, ha a narancsai rikító narancssárgák, a lazaca vörös és a whiskyje sárga. De általánosságban a nyárspolgariság feltételezi a civilizáció egy bizonyos fejlettségi

fokát, ahol az idők során bizonyos hagyományok nagy kupacba gyűltek és bűzleni kezdtek.

A nyárspolgáriság nemzetközi. Minden nemzetben és osztályban megtalálható. Egy angol herceg éppannyira lehet nyárspolgár, mint egy amerikai szabadkőműves, egy francia bürokrata vagy egy szovjet állampolgár. Egy Lenin, egy Sztálin vagy egy Hitler gondolkodásmódja a művészetekkel és a tudományokkal kapcsolatosan tökéletesen burzsoá volt. Egy munkás vagy egy szénbányász éppannyira lehet burzsoá, mint egy bankár, egy háziasszony vagy egy hollywoodi sztár.

A nyárspolgáriság nemcsak szokványos eszmék gyűjteményét jelenti, hanem frázisok, klisék, megfakult szavakkal kifejezett banalitások használatát is. Egy igazi nyárspolgár teljes egészében ilyen elcsépelet gondolatokból áll. De be kell ismernünk, hogy mindannyiunknak van ilyen klisékből álló oldala; a mindennapi életben mindannyian gyakran használunk egyes szavakat úgy, hogy azok nem igazán szavak, hanem pusztán jelek, stemplék, frázisok. Ez nem jelenti azt, hogy mindannyian nyárspolgárok volnánk, de azt feltétlenül jelenti, hogy vigyáznunk kell, nehogy túlságosan elmerüljünk a közhelyek cseréjének automatikus folyamatában. Egy forró napon minden második ember azt mondja nekünk, "Hű, de jól befűtöttek!", de ez nem jelenti feltétlenül azt, hogy az illető nyárspolgár. Lehet, hogy csak egy papagáj vagy egy okos külföldi. Mikor valaki azt kérdezi tőlünk, "Jó napot, hogy van?", talán szánalmas közhely azt felelni, hogy "Köszönöm, jól"; ám ha részletesen beszámolunk az illetőnek az egészségi állapotunkról, alighanem tudálékos vagy unalmas alaknak fog tartani minket. Az is előfordul, hogy az ember álcázásképpen használ közhelyeket, vagy mert ez a legegyszerűbb módja annak, hogy ne kelljen ostoba emberekkel beszélgetnie. Ismertem nagy tudósokat és költőket, akik a kávéházban a legbanálisabb csevegés szintjére süllyedtek.

Amikor tehát azt mondom, "önelégült nyárspolgár", akkor nem a részleges nyárspolgárra gondolok, hanem az egészen kifejllett típusra, a finomkodó burzsoára, a sablonosság és középszerűség univerzális produktumára. Ő

a konformista, az az ember, aki aláveti magát a csoportjának, és még valami jellemző rá: tele van hamis idealizmussal, hamis részvéttel és hamis bölcsességgel. A csaló az igazi nyárspolgár legközelebbi szövetségese. Minden olyan nagy szó, mint "Szépség", "Szeretet", "Természet", "Igazság" és így tovább, maszkká és csalássá változik, amikor az önelégült nyárspolgár használja. Hallgassuk csak, hogy beszél A Holt lelkekben Csicsikov. Az Örökösökben Skimpole. A Bovarynéban Homais. A nyárspolgár szeret lenyűgözni és lenyűgözve lenni, minek következtében a csalás, a kölcsönös megtévesztés világa alakul ki körülötte.

A nyárspolgár szenvedélyes törekvésében, hogy beilleszkedjen, hogy tartozzon valahová, hogy csatlakozzék a többiekhez, két vágy közt őrlődik: hogy úgy viselkedjen, mint mindenki más, hogy csodálja, amit mások csodálnak, hogy ezt vagy azt a dolgot azért használja, mert milliók használják; vagy pedig arra vágyik, hogy egy exkluzív társasághoz tartozhasson, egy szervezethez, egy klubhoz, egy szálloda törzsvendégei vagy egy óceánjáró hajó utasai közé (ahol fehér egyenruhát visel a kapitány, és csodálatos az étel), és abban lelje örömét, hogy egy nagyvállalat igazgatója vagy egy európai gróf ül mellette. A nyárspolgár gyakran sznob. Izgalomba hozza a gazdagság és a rang - "Drágám, képzel, beszélgettem egy hercegnővel!"

A nyárspolgár nem ismeri a művészetet, és nem is érdeklődik iránta, beleértve az irodalmat is - alapvetően művészetellenes a természete -, de kíváncsi az információkra, és arra nevelték, hogy olvasson magazinokat. A Saturday Evening Post hűséges olvasója, és amikor olvas, azonosítja magát a szereplőkkel. Ha férfi az illető, az elbűvölő gyárigazgatóval azonosul vagy bármilyen más nagykutyával: zárkózott, magányos, de a szíve mélyén egy kisfiú, és imád golfozni; ha pedig nyárspolgárnőről van szó, ő az elragadó, eperszőke titkárnővel azonosul: egy csitri leány, de a lelke mélyén anya, aki végül is férjhez megy a fiúsan fitt főnökhöz. A nyárspolgár nem különbözteti meg egyik író a másiktól; különben is keveset olvas, és csak azt, ami hasznos lehet számára, de éppenséggel lehet tagja egy könyvklubnak, ahonnan gyönyörű, gyönyörű könyveket választ, Simone de Beauvoirból, Dosztojevszkijból, Marquand-ból, Somerset Maughamból, a Zsivago doktorból és a reneszánsz mesterekből álló egyveleget. Nem nagyon izgatja a festészet, de a presztízs végett kiakaszthatja a nappalijában Van Gogh vagy Whistler anyját, bár titokban jobban kedveli náluk Norman Rockwellt.

A hasznos dolgok, az élet anyagi javai iránti szeretetével a reklámpar könnyű célpontjává válik. A reklámok lehetnek nagyon jók is - némelyikük kifejezetten művészi -, nem ez a lényeg. A lényeg: rendszerint a nyárspolgár azon tulajdonságára apellálnak, hogy büszke a különféle tárgyak birtoklására, legyen szó akár ezüst-, akár fehéreneműről. A következő fajta reklámra gondolok: épp megérkezett a családba egy rádió- vagy egy tévékészülék (vagy egy autó, egy hűtőgép, egy ezüst evőeszközkészlet - mindegy, hogy micsoda). Szóval épp megérkezett: az anya bódult örömmel csapja össze a tenyerét, a gyerekek mind izgatottan ott nyüzsögnek: a legkisebb és a kutya nyújtózkodik az asztalhoz, ahol a Bálvány trónol; még a nagy is ott leskelődik valahol a háttérben a sugárzó ráncjaival; és kicsit oldalvást, hüvelykujját örvendve mellényének hónaljába akasztva, ott áll a diadalmas atya, a papus: a büszke adományozó. A kisfiúk és kislányok a reklámokban kivétel nélkül szeplősek, és a kisebb porontyoknak elől hiányzik egy-két foguk. Semmi bajom a szeplőkkel (sőt nagyon bájosnak találok őket eleven teremtményeken), és egy speciális felmérés során könnyen kiderülhetne, hogy az amerikai születésű kis amerikaiak többsége valóban szeplős, egy másik felmérés pedig talán arra derítene fényt, hogy az összes sikeres vezető és helyre háziasszony szeplős volt gyerekkorában. Ismétlem, valóban semmi bajom a szeplőkkel általában. De azt igenis fenntartom, hogy jelentős mértékű nyárspolgáriság jelenik meg abban, ahogy a hirdető és mások is folyton használják. Azt hallottam, hogy amikor egy szeplőtlen vagy épp csak enyhén szeplős gyerekszínésznek kell szerepelnie a tévé képernyőjén, műszeplőket alkalmaznak. Huszonkét szeplő a minimum: nyolc-nyolc az arc két oldalán, és hat a pajkos orrocskán. A képregényekben a szeplők csúnya bőrkütésnek hatnak. Az egyik képregénysorozatban apró köröcskék formájában jelennek meg. De annak ellenére, hogy a reklámokban szereplő édes fiúcskák szőkék vagy vörösek, és persze szeplősek, a reklámok jóképű fiatalemberei általában sötét hajúak és mindig sűrű, sötét szemöldökük van. Így lesz a skótból kelta.

A reklámokból áradó gazdag nyárspolgáriság nem abból fakad, hogy eltúlozzák (vagy kiagyaltják) ennek vagy annak a hasznos árucikknek az üdvös voltát, hanem hogy azt sugallják, az emberi boldogság csimborasszója megvásárolható, és hogy a megvásárlása valamiképpen megne-mesíti a vásárlót. Természetesen a világ, amelyet létrehoznak, meglehetősen ártalmatlan önmagában, mert mindenki tudja, hogy az eladó, miközben létrehozza, tisztában van vele, hogy a vevő is részt fog venni a színjátékban. Az egészben nem az a mulatságos, hogy ez egy olyan világ, amelyben semmi szellemi nem marad, a mennyei zabpelyheket

Írta: Jenő

2011. június 29. szerda, 13:35 - Módosítás: 2014. október 06. hétfő, 13:16

felszolgáló vagy elfogyasztó emberek örömittas mosolyát leszámítva, vagy egy olyan világ, amelyben burzsoá szabályok szerint játsszák az érzékek játékát, hanem az, hogy ez egyfajta kísérő árnyékvilág, amelynek létezésében sem az eladók, sem a vevők nem hisznek a lelük mélyén - különösen ebben a bölcs és nyugodt országban.

Az oroszoknak van, vagy legalábbis volt, egy sajátos szavuk az önelégült nyárspolgáriságra - a posloszty. Nemcsak a nyilvánvalóan hitványra alkalmazhatjuk ezt a szót, hanem még inkább arra, ami hamisan fontos, hamisan szép, hamisan szellemes, hamisan vonzó. Ha ezt a halálos jelzőt alkalmazzuk valamire, ha valamit poslijnak mondunk, az nemcsak esztétikai, hanem erkölcsi ítélet is. A valódi, az őszinte, a jó sohasem posloszty. Azt is mondhatjuk, hogy az egyszerű, civilizálatlan ember ritkán vagy talán soha nem poslij, mivel a posloszty feltételezi a civilizáció mázát. A parasztnak városlakóvá kell válnia, hogy közönséges lehessen. Tarka nyakkendőnek kell eltakarnia a becsületes ádámcsutkát ahhoz, hogy létrejöjjön a posloszty.

Lehetséges, hogy magát ezt a szót azért találták ki olyan szépen az oroszok, mert az egyszerűség és a jó ízlés kultusza olyan erős volt a régi Oroszországban. A mai Oroszország, az erkölcsi imbecillisek, a mosolygó rabszolgák és a pókerarcú gyilkosok országa már nem veszi észre a poslosztyot, mert Szovjet-Oroszország annyira tele van annak speciális változatával, a zsarnokság és az álkultúra elegyével; de a régi időkben egy Gogol, egy Tolsztoj, egy Csehov, miközben az egyszerű igazságot kutatta, könnyedén felfedezte a dolgok vulgáris oldalát éppúgy, mint a hamis gondolatok hitvány rendszereit. De a posloszty mindenütt megtalálható, minden országban, ebben itt éppúgy, mint Európában - és valójában a posloszty elterjedtebb Európában, mint itt, a mi amerikai hirdetéseink ellenére.

EX SYMPOSIUM - NABOKOV - 2005/51